

Research Article

วิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์
**Analytical Study of Stupa in Ratanakosin Period
 According to Aesthetics**

พระยอศคม คุณสิทโธ (ชัยนริตติชัย)^{1*} และ พระสุทธิสารเมธี²

Phrayordkom Kunasitto (Chainirattisai)^{1*} and Phrasutthisanmethi²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author*

1. พระยอศคม คุณสิทโธ (ชัยนริตติชัย)*

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Phrayordkom Kunasitto (Chainirattisai)
Buddhism and Philosophy, Graduate School,
Mahamakut Buddhist University, Thailand.
Email: chainirattisai@hotmail.com

2. พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.

สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Phrasutthisanmethi, Assist. Prof. Dr.
Buddhism and Philosophy, Graduate School,
Mahamakut Buddhist University, Thailand.
Email: Chaiyan19@gmail.com

คำสำคัญ:

เจดีย์; ยุครัตนโกสินทร์; สุนทรียศาสตร์

Keywords:

Pagoda; Ratanakosin Era; Aesthetics

Article history:

Received: 29/03/2023

Revised: 02/06/2023

Accepted: 01/04/2024

Available online: 29/06/2024

How to cite:

Chainirattisai, P.Y.K. & Phrasutthisanmethi.
(2024). Analytical Study of Stupa in
Ratanakosin Period According to Aesthetics.
Journal of Philosophical Vision, 29 (1), 1-14.

ABSTRACT

Qualitative research on this subject has objectives are 1) to study the concept and theory of aesthetics, 2) to study the history and construction of pagodas in the Rattanakosin period, 3) to analyze the pagodas in the Rattanakosin period according to aesthetics. By using qualitative research methodology (Qualitative Research) to analyze the content of the document. The research method starts from analyzing the content of academic papers. Analyzing the principles of Buddhist aesthetics from the Tripitaka Survey of pagoda patterns by observation method. The research results found that; the construction of chedi as a valuable religious symbol brings aesthetic beauty in the Rattanakosin period. Pagoda with twelve wooden recesses Ceylon bell shaped chedi and Phra Prang chedi.

The construction of chedi as a valuable religious symbol brings aesthetic beauty in the Rattanakosin period. Pagoda with twelve wooden recesses Ceylon bell shaped chedi and Phra Prang chedi Analyze the pagodas of the Rattanakosin era according to aesthetics. 1) Pagoda The mind can feel the outstandingness of the art, causing the emotion to be swayed by the amazing feeling. Shapes are based on mathematics. Expressing beliefs, culture, traditions 2) Chedi with twelve wooden recesses the beauty of the pagoda gives a feeling of being drawn into another dimension placed in an important part of the temple. Create contextual patterns with a beauty dimension. 3) An inverted bell-shaped pagoda in Lanka style. It is evident in the presence of emotions feel of faith. There is a reasonable systematic beauty. 4) The pagoda in the pagoda shape reflected and was astonishing. The layout was arranged according to the concept. Leaving lines is gentle. The shapes of the 4 pagodas represent Buddhist meanings, namely precepts, concentration, and wisdom.

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาประวัติและการสร้างเจดีย์ในยุครัตนโกสินทร์ 3) เพื่อวิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร วิเคราะห์การวิจัยเริ่มจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสารทางวิชาการ วิเคราะห์หลักพุทธสุนทรียศาสตร์จากพระไตรปิฎก แบบสำรวจรูปแบบเจดีย์ด้วยวิธีสังเกตผลการวิจัย พบว่าสุนทรียศาสตร์ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ทฤษฎี ได้แก่ 1) กลุ่มจิตนิยม 2) กลุ่มวัตถุนิยม 3) กลุ่มสัมพัทธนิยม 4) พุทธสุนทรียศาสตร์ การสร้างเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาอันทรงคุณค่านำมาซึ่งความงามทางสุนทรียะในยุครัตนโกสินทร์พบเจดีย์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว จำนวน 4 รูปแบบ คือ เจดีย์ทรงเครื่อง เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง เจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกา และ เจดีย์พระปรารักษ์ วิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ 1) เจดีย์ทรงเครื่อง จิตสัมผัสได้ถึงความเด่นชัดทางศิลปะ เกิดอารมณ์ให้คล้อยตามเกิดความรู้สึกที่น่าทึ่ง รูปทรงอยู่บนพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ แสดงออกถึงความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี 2) เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง ความงามขององค์เจดีย์ทำให้มีความรู้สึกถูกดึงดูดเข้ามาอย่างอีกมิติหนึ่ง จัดวางไว้ในส่วนสำคัญของวัด สร้างตามบริบทแบบแผนมีมิติความงาม 3) เจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกา มีความเด่นชัดในการปรากฏต่ออารมณ์ รู้สึกเกิดความศรัทธา มีความงามที่เป็นระบบสมเหตุสมผล 4) เจดีย์ทรงพระปรารักษ์ สะท้อนออกมาได้ความที่ ลักษณะการจัดวางมีการวางตามคติ การทิ้งเส้นมีลักษณะชดช้อย รูปทรงของเจดีย์ทั้ง 4 รูปแบบ สื่อความหมายในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ศิล สมาธิ ปัญญา

1. บทนำ

พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปกรรม พุทธศักราช 2551 ประกาศไว้ในมาตรา 3 หมายความว่า ศิลปะที่สร้างสรรค์จากความคิดและประยุกต์อย่างบูรณาการโดยมีวัฒนธรรมเป็นรากฐานในการรับใช้สังคม (พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปกรรม, 2551) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกที่จะวิเคราะห์เกี่ยวกับเจดีย์ สาเหตุที่เลือกศึกษาเกี่ยวกับเจดีย์ เนื่องจากเจดีย์เป็นผลงานศิลปะที่ส่งเสริมคุณค่าทางด้านจิตใจและเป็นสิ่งที่อยู่คู่มากับสังคมไทยมาหลายยุคหลายสมัยเป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อสนองตอบและรับใช้งานทางด้านพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเหลือหลักฐานให้ค้นคว้าค่อนข้างเพียงพอเจดีย์ในพระพุทธศาสนาถือเป็นสัญลักษณ์ทางศาสนาที่มีความสำคัญต่อชาวพุทธเป็นพุทธประสงค์โดยตรงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่รับสั่งต่อพระสาวกไว้ปรากฏในหนังสือตำนานพระพุทธรูปเจดีย์ เจดีย์ถือว่าเป็นงานศิลปะในเชิงของสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนามีการพัฒนา รูปแบบมาทุกยุคทุกสมัย (โกสุม สายใจ, 2560)

ประเด็นปัญหาของงานศิลปะที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาและเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมีประเด็นดังต่อไปนี้ 1) สังคมซึ่งมีความหลากหลายซึ่งความหลากหลายทั้งในเรื่องของเพศสภาพและกลุ่มชนใน สังคม สิ่ง

เกิดขึ้นตอนนี้คือความงามในความหลากหลายการแสวงหาคำตอบจึงจำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์และความรู้ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจกับคุณค่าของสุนทรียภาพและศิลปะ 2) เมื่อรู้สึกชื่นชมเจดียมีการสื่อความหมายอะไรประสบการณ์แบบไหนที่ได้รับจากการพิจารณาพระเจดีย์ ประเด็นปัญหาที่คือผู้คนจะเข้าใจถึงความหมายคุณค่าและแก่นแท้ของเจดีย์ได้อย่างไร 3) เมื่อเข้าใจความงามของเจดีย์แล้วจะอย่างไรที่จะนำเอาความงามที่พบถ่ายทอดออกมาในเชิงพุทธสุนทรียศาสตร์ให้ผู้ที่พบเห็น สัมผัส ได้เข้าถึงความงามภายใน

ในงานวิจัยนี้จะเจาะจงเฉพาะเจดีย์ในยุครัตนโกสินทร์เนื่องจากมีความน่าสนใจโดยเฉพาะรูปแบบงานสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีการทำนุบำรุงเจดีย์เก่าและสร้างเจดีย์ขึ้นมาใหม่อย่างมากมาย มีจุดเด่นคือความสวยงาม แปลกตา อีกทั้งยังมีการพัฒนารูปแบบของเจดีย์จนเป็นเอกลักษณ์ของยุครัตนโกสินทร์ จากการศึกษาพบว่าเจดีย์ในยุครัตนโกสินทร์พบเพียง 4 รูปแบบ คือ เจดีย์ทรงเครื่อง เจดีย์ย่อมุม เจดีย์ทรงระฆังคว่ำ แบบลังกาและเจดีย์ทรงพระปรางค์

วิจัยนี้จะทำการสืบค้นศึกษาปรัชญาแนวคิดทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ของนักปรัชญาทางตะวันตก ตะวันออกรวมถึงแนวทางพุทธสุนทรียศาสตร์ในบางข้อที่มีความเกี่ยวข้องเข้ามาเป็นหลักในการวิจัยและวิเคราะห์กับรูปแบบของเจดีย์สมัยรัตนโกสินทร์ที่ปรากฏในยุครัตนโกสินทร์แสดงให้เห็นถึงการตีความทางสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏในเจดีย์ผู้วิจัยต้องการให้งานวิจัยนี้เป็นงานที่ส่งเสริมคุณค่าด้านจิตใจด้านศิลปะร่วมสมัยและต่อผู้ที่ต้องการศึกษางานด้านสุนทรียศาสตร์ในเชิงสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับเจดีย์และเป็นแนวทางในการศึกษาฐานะสิ่งที่จะช่วยพัฒนาจิตใจสุนทรียภาพในการศึกษาของผู้คนในสังคมต่อผู้สนใจต่อไป

งานวิจัยเรื่องวิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นพระภิกษุมีหน้าที่เผยแผ่งานด้านพระพุทธศาสนาอีกทั้งได้เคยเรียนด้านสถาปัตยกรรมอีกทั้งมีประสบการณ์งานทางด้านงานออกแบบก่อสร้างและควบคุมงานด้านสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาคารทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีแนวความคิดที่จะวางแนวทางการวิจัยที่มีความแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจดีย์อื่น ๆ และจากการที่ได้ค้นคว้าศึกษายังไม่ปรากฏว่างานวิจัยใดนำเสนอในรูปแบบนี้มากนัก

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง วิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์
2. เพื่อศึกษาประวัติและการสร้างเจดีย์ยุครัตนโกสินทร์
3. เพื่อวิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้มีการนำเสนอ ขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ด้าน ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จาก พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลไทยฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากตำรา เอกสารแนวคิดทฤษฎี บทความวิจัย บทความวิชาการ และรายงานผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 ขอบเขตด้านสถานที่

ศึกษาเฉพาะเจดีย์สมัยรัตนโกสินทร์ในเขต กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 องค์ ได้แก่ เจดีย์ทรงเครื่องพระสุวรรณเจดีย์ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม, เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองพระมหาเจดีย์ศรีสรรเพชดาญาณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม, เจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกาพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวราวมหาวิหาร, เจดีย์ทรงพระปรารักษ์ พระปรารักษ์วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร

3.2 เกณฑ์ในการเลือกเจดีย์

เป็นเจดีย์ที่สร้างในยุครัตนโกสินทร์ มี 4 ประเภท โดยเลือกเจดีย์ในแต่ละประเภทจากองค์ที่มีความโดดเด่นและสมบูรณ์แบบในทางสถาปัตยกรรมเป็นองค์ที่มีชื่อเสียงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักโดยทั่วไป ได้แก่ เจดีย์ทรงเครื่อง เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง เจดีย์ทรงระฆังแบบลังกา และเจดีย์ทรงพระปรารักษ์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสำรวจรูปแบบเจดีย์ด้วยวิธีสังเกตตามหลักเกณฑ์ในมุมมองของนักออกแบบสถาปัตยกรรม (Site Analysis) โดยใช้วิธีการสำรวจในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) ทางเดินเข้าสู่องค์เจดีย์ 2) พื้นที่ใช้สอยรอบองค์เจดีย์ 3) พื้นที่ใช้สอยเฉพาะองค์เจดีย์ 4) สัดส่วนองค์เจดีย์ 5) วัสดุที่ใช้ประดับ 6) พื้นผิว 7) ความเป็นส่วนสำคัญและการเคารพศรัทธาของชุมชน และ 8) ตำแหน่งการจัดวางขององค์เจดีย์

3.4 การรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ทั้งข้อมูล ปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และการสังเกตพื้นที่
2. รวบรวมหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้อง จัดเรียงลำดับความสำคัญ
3. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยตำรา หนังสือเกี่ยวกับปรัชญาสุนทรียศาสตร์-หนังสือสัญลักษณ์แห่งสถาปัตยกรรม-หนังสือรู้เรื่อง วัด วิหาร โบสถ์ เจดีย์ พุทธสถาปัตยกรรมไทย หนังสือความหมายพระบรมธาตุในอารยธรรมสยามประเทศ

4. ดำเนินการ นำกรอบแนวคิด
5. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ หนังสือวิเคราะห์หาประเด็นให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด
6. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ หนังสือวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสังเกตพื้นที่ศึกษา ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analytics) คือการนำข้อมูลแนวคิดแต่ละกลุ่มมาวิเคราะห์ รูปทรงของเจดีย์ตามแนวสุนทรียศาสตร์
- 2) วิเคราะห์โดยจำแนกชนิดของเจดีย์ เป็นการวิเคราะห์รูปทรงของเจดีย์ในแต่ละชั้น
- 3) การเปรียบเทียบข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลให้มีความสอดคล้องกัน
- 4) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการนำข้อมูลที่ได้มาจากการสังเกตว่าเป็นอย่างไรแล้วนำมาเปรียบเทียบว่าเข้ากับหลักพุทธสุนทรียศาสตร์อย่างไร และผู้วิจัยนำมาสรุปประเด็นให้สอดคล้องตรงกันด้วยการอ่านจับใจความสำคัญตามประเด็นปัญหาและตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

4. ผลการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ สามารถแบ่งได้ทั้งหมด 4 ทฤษฎีได้แก่

ทฤษฎีแบบจิตนิยม (Subjective Theory) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับจิตของมนุษย์ และเห็นว่าไม่มีคุณสมบัติใดที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางสุนทรียะอยู่ในวัตถุโดยในการรับรู้วัตถุทางสุนทรียะ ตามหลักเกณฑ์ในมุมมองของนักออกแบบสถาปัตยกรรม (Site Analysis) อยู่ในส่วนของ ทางเดินเข้าสู่องค์เจดีย์, พื้นที่ใช้สอยรอบองค์เจดีย์, พื้นที่ใช้สอยในองค์เจดีย์

ทฤษฎีแบบวัตถุนิยม (Objective Theory) เป็นมาตรฐานการชี้ขาดของการตัดสินคุณค่า ทางวัตถุวิสัย เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับวัตถุทางสุนทรียะเพียงอย่างเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับจิต (บุญยัง หมั่นดี, 2531) ตามหลักเกณฑ์ในมุมมองของนักออกแบบสถาปัตยกรรม (Site Analysis) สัดส่วนขององค์เจดีย์, วัสดุที่ใช้ประดับองค์เจดีย์, พื้นผิวขององค์เจดีย์

ทฤษฎีแบบสัมพัทธนิยม (Relative Theory) แนวคิดที่เชื่อว่าไม่มีความจริงแบบตายตัว ความจริงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบความคิดความเชื่อสัมพัทธนิยมนั้นมีทัศนะที่อยู่ตรงกลางระหว่างทฤษฎีจิตวิสัย และทฤษฎีวัตถุวิสัย โดยให้ความสำคัญกับทั้งจิตของผู้รับรู้และวัตถุ (สุพจน์

จิตสุทธินิยาม, 2557) ตามหลักเกณฑ์ในมุมมองของนักออกแบบสถาปัตยกรรม (Site Analysis) ความเป็นส่วนสำคัญและการเคารพศรัทธาของชุมชน, ตำแหน่งการจัดวางขององค์เจดีย์

ทฤษฎีพุทธสุนทรียศาสตร์ได้จัดแนวความคิดทางสุนทรียศาสตร์จากคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเนื้อหาเหล่านั้นมีความสำคัญ (พระมหาอุดม ปณฺญาโก, 2547) ระดับความงามทางธรรมในพุทธสุนทรียศาสตร์ จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีลักษณะแห่งความงามระดับเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด

เพื่อศึกษาประวัติและการสร้างเจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีนิยม ในการสร้างพระสถูปเจดีย์นั้น มีเฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น และนิยมสร้างกันมาตั้งแต่สมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่ มีคติที่ว่าเจดีย์เป็นสัญลักษณ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สร้างไว้ในวัด เจดีย์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สถูป คำว่าสถูปทางพระพุทธศาสนานำมาใช้หมายถึงสิ่งก่อสร้างเพื่อประดิษฐานพระบรมธาตุอันหมายถึงสถานที่สำคัญอันศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2518) เจดีย์ในสมัยรัตนโกสินทร์พบเพียง 4 รูปแบบ คือ เจดีย์ทรงเครื่อง เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง เจดีย์ทรงระฆังแบบลังกา และเจดีย์ทรงพระปรารักษ์

วิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเจดีย์ในยุครัตนโกสินทร์ทั้ง 4 เจดีย์ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ส่วนฐาน ส่วนกลาง และส่วนยอด

ส่วนฐานของเจดีย์ หมายถึงความมีระเบียบ ความเรียบร้อย ความอดทนการอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคมทำให้เราเป็นผู้ที่มีศิลปะเพราะศิลปะทำให้มีหลักเกณฑ์มีแนวทางที่งดงามความงามของศิลปะในพุทธสุนทรียศาสตร์ เป็นความงามที่บ่งบอกถึงลักษณะและคุณค่าของสัตว์มนุษย์มีศิลปะ สรุปว่า งามด้วยศิลปะหรืองามระดับเบื้องต้น

ส่วนกลางของเจดีย์ ความตั้งใจตั้งมั่นการฝึกฝนพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน การฝึกเพื่อทำให้มั่นคงมีความสงบแล้วก็มีสมาธิที่ดีเหมาะแก่การทำงานขั้นสูงต่อไป เปรียบเทียบได้กับ ความงามระดับท่ามกลางงามด้วยสมาธิ เป็นการกระทำฝึกสมาธิ เป็นงามด้วยความนึกคิด จิตใจที่สงบและสะอาด ตามหลักพุทธสุนทรียศาสตร์ คำว่า สมาธิ หมายถึงภาวะของจิตที่สงบและสะอาด เพราะมีความสะอาดจึงก่อให้เกิดความงาม (จอห์น เลน, 2550)

ส่วนบนสุด ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจแยกได้ในเหตุผล ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ดำเนินการ ทำให้ลุล่วง ล่วงพ้นปัญหาเป็นคุณสมบัติของผู้มีปัญญาทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นความงามที่สุด (วสิน อินทสระ, 2544)

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์เจตียุคคริตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ ซึ่งได้วิเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการ เอกสาร ตำรา หลักธรรม มีหลายประเด็นที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน และมีหลายประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกัน ฉะนั้นพอจะสรุปอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1) จากแนวคิดและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ พบว่า

ทฤษฎีแบบจิตนิยม (Subjective Theory) ให้ความสำคัญกับจิตของมนุษย์ และเห็นว่าไม่มีคุณสมบัติใดที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางสุนทรียะอยู่ในวัตถุโดยในการรับรู้วัตถุทางสุนทรียะ ผู้รับรู้ก็เพียงแค่แสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อสิ่งนั้นทฤษฎีจิตนิยม คุณค่าสุนทรียะจึงเป็นความรู้สึกตอบสนองทางสุนทรียะของผู้รับรู้ต่อวัตถุทางสุนทรียะโดยไม่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับบทความของ ศุภรัตน์ อินทนิเวศ และคณะ (2560) กล่าวว่า ประสพการณ์ของการสัมผัสสิ่งสวยงามอันเกิดจากธรรมชาติและความงามในงานศิลปะเป็นสิ่งที่ทำให้เป็นชีวิตมนุษย์ ซึ่งประสพการณ์ทางสุนทรียภาพนี้สามารถสัมผัสได้ในสามด้าน คือ การรับรู้จากการเห็น การรับรู้จากการได้ยิน การรับรู้ทางความเคลื่อนไหว ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้เป็นผู้รับคุณค่าของความงามสู่การเป็นผู้มีรสนิยมอันนำไปสู่จิตสำนึกในคุณค่าแห่งสุนทรียะ เพื่อสนองจิตวิและวิญญานไปสู่ความอิสระทางความคิดซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญในตัวมนุษย์ (ศุภรัตน์ อินทนิเวศ และคณะ, 2560)

ทฤษฎีแบบวัตถุนิยม (Objective Theory) เป็นมาตรฐานการชี้ขาดของการตัดสินคุณค่าทางวัตถุวิสัยเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับวัตถุทางสุนทรียะเพียงอย่างเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับจิตหรือความรู้สึกของผู้รับรู้ คุณค่าทางสุนทรียะเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในวัตถุทางสุนทรียะโดยอิสระ ไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์การรับรู้ การตอบสนองทางความรู้สึกทางสุนทรียะของผู้รับรู้ คุณค่าสุนทรียะจึงเป็นสิ่งที่แน่นอน มีลักษณะเป็นสิ่งที่สมบูรณ์มีค่าในตัวเอง (Intrinsic value) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ทฤษฎีวัตถุวิสัย เป็นตัวชีวิตที่ชัดเจน อยู่บนหลักเหตุผล ตรวจสอบได้ ตรวจสอบ และพิสูจน์ได้ง่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหารังสรรค์ กิตติปัญญา (ใจหาญ) (2553) ผลการวิจัยพบว่า ความงามของธรรมจัดได้ว่าเป็นวัตถุวิสัยเนื่องจากเป็นความงามซึ่งเป็นคุณสมบัติเชิงวัตถุวิสัยของธรรมอันเป็นปรากฏการณ์ทางความงามของธรรมจึงเป็นสิ่งสากลที่ทุกคนที่รับรู้หรือสัมผัสได้ย่อมมีความเข้าใจที่ตรงกัน และแม้ว่าผู้คนจะไม่อาจรับรู้ได้ ความงามของธรรมะก็ยังคงเป็นเช่นนั้นความงามในมิติทางโลกซึ่งจัดเป็นความงามทางวัตถุพระพุทธรูปศาสนาถือว่าเป็นผลของการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันระหว่างคุณภาพ หรือคุณสมบัติของวัตถุกับกิเลส คือ ความพอใจ หรือความยินดีในร้าย ซึ่งเป็นอารมณ์ที่เกิดการปรุงแต่งตามแต่จริตของแต่ละคนจึงเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความงามของวัตถุที่รับรู้ และอารมณ์ที่เข้ามากระทบแตกต่างกันไป ตามอำนาจและอิทธิพลของกิเลสของแต่ละคน (พระมหารังสรรค์ กิตติปัญญา (ใจหาญ), 2553)

ทฤษฎีแบบสัมพัทธนิยม (Relative Theory) แนวคิดที่เชื่อว่าไม่มีความจริงแบบตายตัว ความจริงสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสถานที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบความคิดความเชื่อสัมพัทธนิยมนั้นมีทัศนะที่อยู่ตรงกลางระหว่างทฤษฎีจิตวิสัย และทฤษฎีวัตถุวิสัย โดยให้ความสำคัญกับทั้งจิตของผู้รับรู้และวัตถุ มองว่าทั้งจิตและวัตถุต่างก็เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญในการสร้างคุณค่าทางสุนทรียะ โดยเห็นว่าคุณค่าทางสุนทรียะนั้น

เป็นทั้งคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองของสิ่งสุนทรีย์ และเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในจิตของผู้รับด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหารังสรรค์ กิตติปัญญา (ใจหาญ) (2553) ผลการวิจัยพบว่า สัมพัทธนิยมได้มี แนวทางในการประนีประนอม ทั้งสองทฤษฎีนั้นเข้าด้วยกัน คุณค่าทางสุนทรีย์ คือ คุณสมบัติของวัตถุที่ถูกสร้างสรรค์ และตกแต่งให้เกิดความงาม ไม่ได้เป็นสุนทรีย์เพราะ พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความงามใน 2 มิติคือ ความงามในมิติทางธรรมและความงามมิติทางโลกความงามในมิติทางธรรมหมายถึง ความงามที่เป็นลักษณะของธรรม หรือความจริงอันเป็นผลจากคุณภาพหรือคุณสมบัติของธรรมะซึ่งปรากฏต่อการรับรู้ของมนุษย์ผู้มีญาณหรือแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ผู้ทรงศีลทรงธรรมทำให้ผู้คนทั่วไปรับรู้ (พระมหารังสรรค์ กิตติปัญญา (ใจหาญ), 2553)

2) จากการศึกษาประวัติและการสร้างเจดีย์ครุฑนโกสินทร์ พบว่า

จากการศึกษาเจดีย์ครุฑนโกสินทร์ทั้ง 4 แบบ ทำให้พบว่าเจดีย์มีคุณค่าควรแก่การศึกษาและนำไปสู่การวิเคราะห์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ได้อย่างไร ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นด้านคุณค่าของเจดีย์ได้ ดังนี้ เจดีย์เกิดจากภูมิปัญญาในการออกแบบคือการจัดองค์ประกอบหลายสิ่งมาสร้างสรรค์สิ่งก่อสร้างและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องให้มีความสัมพันธ์กันเพื่อสนองวัตถุประสงค์และประโยชน์ใช้สอยอย่างใดอย่างหนึ่งเจดีย์และองค์ประกอบทั้งหมดที่ปรากฏจะแสดงถึงภูมิปัญญาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในโน้มนำของสิ่งจะสร้างสรรค์เข้าใจสภาพแวดล้อมทั้งกายภาพและทางวัฒนธรรมความเชื่อและศรัทธาก็เป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คนสร้างสรรคงานทางด้านเจดีย์ขึ้นต่างไปจากความมั่นคงแข็งแรงและสวยงามซึ่งเป็นผลต่อจิตใจของผู้คนส่วนรวมนำมาผสมกับจุดมุ่งหมายและประโยชน์ใช้สอยได้อย่างลงตัวเจดีย์จึงเป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการก่อสร้างการประดับตกแต่ง การจัดผังบริเวณ การออกแบบก่อสร้างเจดีย์ซึ่งเป็นงานศิลปะที่มีขนาดใหญ่ต้องใช้ผู้สร้างงานจำนวนมาก สอดคล้องกับ พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม (2563) กล่าวว่า จุดประสงค์ของการสร้างสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรม มีวิวัฒนาการ และเจริญเติบโตอย่างสัมพันธ์กับ สังคมในแต่ละยุคในแต่ละสมัย ฉะนั้นจุดประสงค์ของการสร้างสรรค์ ให้เป็นที่อยู่อาศัย ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้เป็นศูนย์รวมจิตใจ จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมนุษย์ยังรักษาวัตถุประสงค์หลักของการก่อสร้างและมีวิวัฒนาการรูปแบบการก่อสร้างอยู่เสมอแต่สิ่งที่ยังคงอยู่ตลอดไป คือ ตอบสนองความต้องการทั้ง ทางด้านร่างกาย และจิตใจ

3) วิเคราะห์เจดีย์ครุฑนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ พบว่า เมื่อได้ทำการวิเคราะห์เจดีย์ครุฑนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ พบว่า มีทฤษฎีที่นำมาวิเคราะห์อยู่ ๔ ทฤษฎี คือ จิตนิยม วัตถุประสงค์นิยม สัมพัทธนิยม และ พุทธสุนทรียศาสตร์ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นมาวิเคราะห์เจดีย์ทั้ง 4 แบบในยุครัตนโกสินทร์ โดยสรุปประเด็นได้ ดังนี้ ระดับความงามในพุทธสุนทรียศาสตร์ จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนามีลักษณะแห่งความงามระดับเบื้องต้น ท่ามกลาง และที่สุด คือ

งามเบื้องต้น คือ ศิล ความเป็นระเบียบ เรียบร้อย อยู่ในกฎกติกา

งามท่ามกลาง คือ สมาน ความสะอาด ควบคุมกิเลสได้

งามที่สุด คือ ปัญญา ความบริสุทธิ์ จากการรู้ตามความจริง ทำลายกิเลสได้

สอดคล้องกับ พิริยะ ไกรฤกษ์ กล่าวว่า รูปแบบของเจดีย์สามารถตีความทางคติหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้เกือบทุกส่วนอยู่ที่ผู้ออกแบบจะนำหลักธรรมใดจึงไม่มีความหมายที่ตายตัวแต่ไม่ว่าเจดีย์จะมีรูปทรงใดจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นสิ่งเตือนใจเพื่อสื่อสารบอกและสอนให้ผู้เห็นได้ระลึกถึงหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้เข้าถึงนิพพานการดับทุกข์การอยู่ในโลกนี้อย่างไม่มีทุกข์ ซึ่งเราใช้สัญลักษณ์ที่สำคัญที่สื่อความหมายถึงการเข้านิพพาน หรือความว่าง ก็คือ รูปทรง สอดคล้องกับคำกล่าวในหนังสือลักษณะไทยกล่าวว่า ความมุ่งหมายของพุทธศาสนานี้ขึ้นอยู่กับที่การสั่งสอนให้คนละจากกิเลสทั้งมวลและค้นหาวิธีปฏิบัติตนตามแนวทางที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้เข้าถึงความหลุดพ้นทุกวิธีการสั่งสอนอบรมของพระพุทธศาสนานี้ได้แบ่งชั้นการสอนตามความเหมาะสมของอุปนิสัยและกิเลสของแต่ละบุคคลเป็นการสั่งสอนทั้งระดับที่เป็นโลกียะและระดับที่เป็นโลกุตระสำหรับการสอนที่อยู่ในระดับโลกุตระ นั้นเป็นการสอนที่มีความบริสุทธิ์เป็นการสอนให้บุคคลเข้าถึงอริยสัจ ๔ อันว่าด้วยลักษณะและธรรมชาติของความทุกข์และการหาทางหลุดพ้นจากสังสารวัฏ ดังนั้นการสอนบุคคลที่สามารถจะเข้าถึงสังขารธรรมในระดับนี้โดยอาศัยรูปของศิลปะ

6. สรุป

ในการศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์และพุทธสุนทรียศาสตร์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ ผลวิจัยพบว่า

เจดีย์ทรงเครื่อง

จากการวิเคราะห์หลักสุนทรียศาสตร์เจดีย์ทรงเครื่องเมื่อได้เห็นครั้งแรกทำให้เกิดความพรั่งพร้อมปรากฏชัดแก่อารมณ์ของผู้วิจัยดังดูอารมณ์และความรู้สึกของผู้วิจัยและผู้พบเห็นให้คลายตามการรับรู้ศิลปวัตถุ ความแปลกหูแปลกตาของเจดีย์คู่สีทอง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสัดส่วน ขององค์เจดีย์ทั้งสองอยู่บนพื้นฐานที่ให้ความสำคัญทางคณิตศาสตร์ และเรขาคณิตอยู่ภายใต้หลักทางการออกแบบที่เป็นระบบสมเหตุสมผล เรียกว่า “ความกลมกลืนที่เป็นเหตุผล” ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษและชัดว่าเป็นลักษณะของเจดีย์ทรงเครื่องในยุครัตนโกสินทร์ เจดีย์ทรงเครื่องเป็นผลผลิตของมนุษย์ที่ต้องการตัดแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อรับใช้การดำรงชีพทั้งร่างกาย จิตใจ และยังแสดงออกถึงความเชื่อวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละสังคม

ตารางที่ 1 แสดงแบบสำรวจรูปแบบเจดีย์ทรงเครื่อง

ลักษณะองค์เจดีย์	ผลการสำรวจ
ทางเดินเข้าสู่องค์เจดีย์	สามารถเข้าได้ทุกทิศทาง
พื้นที่ใช้สอยรอบองค์เจดีย์	ไม่มี
พื้นที่ใช้สอยเฉพาะองค์เจดีย์	ไม่มี
สัดส่วนองค์เจดีย์	อยู่ภายใต้หลักการทางเรขาคณิต

ลักษณะองค์เจดีย์	ผลการสำรวจ
วัสดุที่ใช้ประดับ	แผ่นทองจังโก้
พื้นผิว	มีลักษณะเป็นคลื่นคูมีแล้วมีความนุ่มนวล
ความเป็นส่วนสำคัญและการเคารพศรัทธาของชุมชน	สร้างเพื่อเป็นการระลึกถึงพระราชบิดาและมารดา ไว้เคารพกราบไหว้
ตำแหน่งการจัดวางขององค์เจดีย์	อยู่ในตำแหน่งที่สำคัญตามคติโบราณ ตั้งอยู่ส่วนหน้าพระอุโบสถ

เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

เมื่อผู้วิจัยได้เห็นเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองเกิดความรู้สึกที่น่าทึ่งโดยเฉพาะกับความงามขององค์เจดีย์ทำให้มีความรู้สึกถูกดึงดูดเข้าไปประจวบดังดวงจิตได้ล่องลอยหลุด เข้ามาอีกมิติหนึ่งเจดีย์องค์นี้มีความงามมากเหมือนไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในด้านของการจัดวางตัวองค์เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญเนื่องจากถูกจัดวางไว้ในส่วนสำคัญของวัด และเป็นเจดีย์องค์แรกที่ถูกสร้างขึ้นจากความตั้งใจที่จะให้เป็นเจดีย์ประจำรัชกาล เจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองยังคงรูปแบบและคติไว้อย่างเหนียวแน่นในการถอดแบบมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ตอนปลายเช่นกันบริบทแบบแผนของการสร้างเจดีย์ยังไม่เปลี่ยนไปมากนัก การพัฒนาทางวัฒนธรรมที่จะให้ลักษณะเฉพาะของยุคสมัยการเปลี่ยนแปลงแนวคิดย่อมเกิดขึ้นและเพื่อให้เอื้อกับสภาพภูมิประเทศ ตลอดจนดินฟ้า อากาศ

ตารางที่ 2 แสดงแบบสำรวจรูปแบบเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสอง

ลักษณะองค์เจดีย์	ผลการสำรวจ
ทางเดินเข้าสู่องค์เจดีย์	สามารถเข้าได้ทุกทิศทาง
พื้นที่ใช้สอยรอบองค์เจดีย์	ไม่มี
พื้นที่ใช้สอยเฉพาะองค์เจดีย์	ไม่มี
สัดส่วนองค์เจดีย์	อยู่ภายใต้หลักการทางเรขาคณิต
วัสดุที่ใช้ประดับ	กระเบื้องเคลือบสีเขียว
พื้นผิว	มีลักษณะแปลกตา
ความเป็นส่วนสำคัญและการเคารพศรัทธาของชุมชน	สร้างเพื่อเป็นการระลึกถึงพระราชบิดาและมารดา ไว้เคารพกราบไหว้
ตำแหน่งการจัดวางขององค์เจดีย์	อยู่ในตำแหน่งและแกนที่สำคัญของวัด

เจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกา

เจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกา สภาวะที่มีความเด่นชัดในการปรากฏต่ออารมณ์คือความนุ่มนวล อบอุ่น นอนนุ่มและเป็นกันเองทั้งนี้อันเนื่องมาจากเส้นสายที่โค้งปรากฏทั้งแกนตั้งและแกนนอน รัศมีของเจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกา เปล่งประกายออกมาแสดงให้เห็นถึงความอímเอมใจ เกิดความปลื้มปิติ รู้สึกเกิดความศรัทธา ความอัศจรรย์อยู่ตรงที่เทคนิคการสร้างที่เป็นวงกลม ทรงระฆังคว่ำจะมีลักษณะเป็นผนังชนกัน เหมือนนำคนมา ยืนหันหน้าแล้วผลักเข้าหากัน ยอดตั้งแต่บัลลังก์ขึ้นไปจนถึงปลียอดรวมถึงปล้องโฉนอยู่ด้านบนวางทับกัน สร้างให้มีส่วนโค้งชนกันเพื่อจะได้ยันกันแนวคิดของตะวันตกมาผสมผสานกัน” ภายใต้รากฐานความสัมพันธ์ด้านประวัติศาสตร์ที่มีต่อกันระหว่างศาสนา พระบรมธาตุมหาเจดีย์ที่ได้รับรางวัล UNESCO การมีท่อน้ำ หรือท่าเทียบเรืออันเป็นจุดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เพิ่มมูลค่าให้กับพระมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร นอกจากนี้การมีความเห็นที่สอดคล้องตรงกัน กล่าวคือ จุดหมายหรือนโยบายหลัก ซึ่งถือว่าเป็นวิสัยทัศน์ของวัดที่แสดงให้เห็นถึงจุดยืนของวัด

ตารางที่ 3 แสดงแบบสำรวจรูปแบบเจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกา

ลักษณะองค์เจดีย์	ผลการสำรวจ
ทางเดินเข้าสู่องค์เจดีย์	สามารถเข้าได้จากทางด้านหน้าวัดเท่านั้น
พื้นที่ใช้สอยรอบองค์เจดีย์	มีทางเดินวนรอบองค์เจดีย์
พื้นที่ใช้สอยเฉพาะองค์เจดีย์	ด้านบนองค์เจดีย์ประดิษฐานองค์พระพุทธรูป และภาพแสดงการก่อสร้างองค์เจดีย์
สัดส่วนองค์เจดีย์	อยู่ภายใต้หลักการทางเรขาคณิต
วัสดุที่ใช้ประดับ	ก่ออิฐฉาบปูนทาสีขาว
พื้นผิว	มีลักษณะเรียบดูมีแล้วมีความสว่าง
ความเป็นส่วนสำคัญและการเคารพศรัทธาของชุมชน	สร้างเพื่อเป็นการระลึกไว้เคารพกราบไหว้
ตำแหน่งการจัดวางขององค์เจดีย์	ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งที่สำคัญ แต่สามารถมองเห็นได้จากระยะไกล

เจดีย์ทรงพระปรางค์

แนวคิดที่ผู้สร้างได้ถ่ายทอดความงามออกมาได้อย่างอลังการและน่าทึ่งผู้วิจัยหุดจ้องมองและจินตนาการอยู่ห่างจากองค์พระปรางค์อยู่พักใหญ่และเห็นถึงการถ่ายทอดจินตนาการให้กับผู้ที่ได้พบเห็นถึงการให้ความสำคัญกับการจัดวางผังและรูปแบบของเจดีย์ทรงพระปรางค์สะท้อนออกมาจากวัตถุได้การจินตนาการในลวดลายต่าง ๆ จากนามธรรมให้มาเป็นรูปธรรม ได้ความที่ จึงหมายถึงความงามหรือความรู้สึกที่ เป็นส่วนตัว

นำทิ้งคือ นำสนใจของวัตถุแต่ละอย่างที่อยู่ออกมาอีกด้วยวัตถุสิ่งของที่สามารถพบเห็นในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งจำลองมาจากของจริงหรือต้นฉบับ สิ่งที่เป็นแม่แบบหรือต้นฉบับนั้นได้แก่ “แบบ” (Forms) หรือ “มโนคติ” (Ideas) ลักษณะการจัดวางมีการวางตามคติต่าง ๆ อย่างสวยงาม เจดีย์ทรงพระปรารักษ์ คือ พุทธปรารักษ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะของยุครัตนโกสินทร์ในสมัยรัชกาล ที่ 3 สะท้อนอัตลักษณ์ของตนเอง การศึกษาดังกล่าวนับเป็นคุณูปการแก่การงานวิชาการเรื่องเจดีย์ซึ่งบ่งบอกวัฒนธรรมทางศิลปะของ พระพุทธศาสนาที่มีอัตลักษณ์ตามยุคสมัยและความนิยมของท้องถิ่น สะท้อน ประวัติศาสตร์การสร้างบ้านเมือง

ตารางที่ 4 แสดงแบบสำรวจรูปแบบเจดีย์ทรงระฆังคว่ำแบบลังกา

ลักษณะองค์เจดีย์	ผลการสำรวจ
ทางเดินเข้าสู่องค์เจดีย์	สามารถเข้าได้จากทางด้านหน้าวัดเท่านั้น
พื้นที่ใช้สอยรอบองค์เจดีย์	มีทางเดินวนรอบองค์เจดีย์
พื้นที่ใช้สอยเฉพาะองค์เจดีย์	ด้านบนลานประทักษิณสามารถเดินได้โดยรอบ มีบันไดขึ้นบนเจดีย์ทั้งสี่ทิศ ด้านในองค์เจดีย์ไม่สามารถเข้าได้
สัดส่วนองค์เจดีย์	อยู่ภายใต้หลักการทางเรขาคณิต ดัดแปลงแก้ไขจากศิลปะอยุธยา
วัสดุที่ใช้ประดับ	ก่ออิฐฉาบปูน
พื้นผิว	ประดับด้วยชิ้นเปลือกหอย กระเบื้องเคลือบ จานชามเบญจรงค์สีต่างเป็นลายดอกไม้
ความเป็นส่วนสำคัญและการเคารพศรัทธาของชุมชน	สร้างเพื่อเป็นการระลึก ไว้เคารพกราบไหว้
ตำแหน่งการจัดวางขององค์เจดีย์	อยู่ในตำแหน่งที่สำคัญและเป็นแลนด์มาร์คของเมืองตั้งแต่สมัยโบราณ สามารถมองเห็นได้จากระยะไกล มีความโดดเด่น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการผลการวิจัย เรื่อง “วิเคราะห์เจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์” พบว่าการนำทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์มาวิเคราะห์เจดีย์นั้นทำให้เกิดองค์ความรู้เพิ่มขึ้นในการที่จะส่งเสริมคุณค่าด้านจิตใจด้านศิลปะร่วมสมัยและต่อผู้ที่ต้องการศึกษางานด้านสุนทรียศาสตร์ในเชิงสถาปัตยกรรมและเป็นแนวทางในการศึกษาฐานะสิ่งที่จะช่วยพัฒนาจิตใจ คือ

1. นำเสนอต่อภาครัฐเพื่อจัดทำเป็นนโยบายเชิงปฏิบัติ ในด้านการเจดีย์ยุครัตนโกสินทร์ตามแนวสุนทรียศาสตร์

2. จัดทำเป็นหลักสูตรต่อสถาบันการศึกษาที่ทำการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรมเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตตามแนวสุนทรียศาสตร์ให้เกิดประสิทธิภาพ

7.2 ข้อเสนอเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยนั้น ควรนำทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์มาวิเคราะห์เจตย์ทำให้เกิดองค์ความรู้เพิ่มขึ้นในการที่จะส่งเสริมคุณค่าด้านจิตใจแต่ยังมีอีกหลายประเด็นซึ่งการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เจาะลึกไปในรายละเอียด ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อให้เกิดงานวิจัยในมุมมองที่ต่างกันออกไปดังนี้

1. วิเคราะห์อิทธิพลของพุทธปรัชญาที่ส่งผลกระทบต่องานด้านพุทธศิลป์
2. การออกแบบพุทธสถานตามแนวพุทธปรัชญา
3. ศึกษารูปแบบพุทธสถานตามแนวพุทธปรัชญา

8. เอกสารอ้างอิง

โกสุม สายใจ และคณะ. (2542). สุนทรียภาพของชีวิต/สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร : บริษัท เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

จอห์น เลน. (2550). ความงามข้ามกาลเวลา : สุนทรียธรรมในศิลปะและชีวิตประจำวัน. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : มูลินนิธิ

บุญยัง หมั่นดี. (2531). มนุษย์กับการรับรู้ศิลปะ. ครุปริทัศน์. ปีที่ 13 เดือนสิงหาคม.

พระมหารังสันต์ กิตติปัญญา (ใจหาญ). (2553). การศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาอุดม ปณณาโก. (2547). การศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์เชิงสุนทรียศาสตร์: ศึกษากรณีเฉพาะพระพุทธรูปสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย. (2551). พระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย. เล่ม 125 ตอนที่ 44 ก. กระทรวงวัฒนธรรม. นนทบุรี: วิชั่น พรีเมส จำกัด.

วศิน อินทสระ. (2545). การฟังตน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : เรือนธรรม.

ศุภรัตน์ อินทนิเวศ และคณะ. (2560). แบบเรียนรายวิชา GEN1135 สุนทรียสร้างสรรค์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สุตรไพศาลบิวเดอร์.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2518). *ตำนานพระพุทธรูปเจดีย์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สุพจน์ จิตสุทธิญาณ. (2557). *ความเข้าใจสุนทรียะในงานสถาปัตยกรรม*. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.